

TÜRK İDARE HUKUKUNDA SINAVLAR: GENEL BİR BAKIŞ

Yrd. Doç. Dr. Ural AKÜZÜM
İstanbul Bilgi Üniversitesi Meslek Yüksekokulu
Muhasebe ve Vergi Bölümü Öğretim Üyesi

ÖZET: Bireylerin eğitim ve iş hayatının neredeyse tümünü kaplayan sınavlar, gerek öğrenim, gerekse çalışma yaşamının temel unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Bu sınavların büyük bir çoğunluğu idare bünyesinde bulunan eğitim-öğretim kurumları ile kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle sınav konusu, idare hukuku açısından incelenmeye değer önemli bir konudur. Bu çalışmada da sınav olgusuna idare hukuku çerçevesinden yaklaşılabacaktır. Çalışma üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda sınav kavramı tanımlanacak ve konu ve amaç unsurlarına göre bir sınıflandırma önerisi sunulacaktır. İkinci kısımda ise Türk idari yapısı bünyesinde sınavları gerçekleştirme yetkisine sahip olan kurum ve kuruluşlara göre bir ayırım yapılacaktır. Son olarak üçüncü kısımda idari bir işlem olduğu tartışmasız olan sınavların yargısal denetimi konusu, Danıştay kararları da dikkate alınarak, ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sınav, Not Tespit Davası, ÖSYM, Yükseköğretim Kurulu, Danıştay.

Exams in Turkish Administrative Law: A General Outlook

ABSTRACT: Exams, which cover almost totality of the education and work life of the individuals, constitute one of the main elements of both education and work life. A great majority of the exams are performed by the educational and public institutions, which are the parts of the system of administration. For this reason, the concept of “exam” merits to be studied in terms of administrative law. This essay aims such a study, which comprises three sections. In the first section, there will be a definition of the concept of exam, and a classification proposal according to subject and purpose elements. In the second section, a distinction will be made according to the institutions and organizations, within the framework of Turkish administrative structure, that have the authority to perform exams. Finally, by taking into account the decisions of the Council of State. Third section is devoted to the judicial review of exams, which are undeniably administrative acts.

Keywords: Exam, Cases against school grades, ÖSYM (Measuring, Selection and Placement Center), Higher Education Council, Council of State.

GİRİŞ

İnsan yaşamının neredeyse her aşamasında karşılaştığı sınavlar, gerek öğrenim, gerekse çalışma yaşamının vazgeçilmez unsurlarından birisini teşkil etmiştir. Sınavlar bireylerin ilkökul sıralarından yükseköğretime, oradan da kamu kurumları başta olmak üzere işe alım ve yükselmeleri aşamalarında bir çeşit geçiş noktasını oluşturmaktadır. Birçok sınavın idari yapı içinde yer alan eğitim kurumları ve kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirildiği düşünüldüğünde, bu konunun idare hukuku çerçevesinde ele alınmasının gerekli olduğu sonucuna kolaylıkla ulaşmak mümkündür. Buna ek olarak, sınavların bireylerin gerek eğitim gerekse iş yaşamları için belirleyici olduğu da dikkate alınırsa, sınav konusunun idare hukukundaki yeri ve özellikle sınav sonuçlarının idari yargı tarafından denetlenmesinin gerekli olduğu kuşku götürmez bir hal alacaktır.

Konuya ilişkin ayrıntıya girmeden önce sınav kavramına dair kısa bir açıklama yapmak gerekebilir. Türk Dil Kurumu sözlüğü tarafından sınav şu ifadelerle tanımlanmaktadır: “1. Öğrencilerin veya bir işe girmek isteyenlerin bilgi derecesini anlamak için yapılan yoklama, imtihan, test. 2. Sınıf geçme, bir okulu bitirme, bir üst okula yazılma durumunda bulunan öğrencilerin ya da bir işe girmek isteyenlerin anıklık, yetenek, bilgi ve beceri derecesini anlamak için yapılan yoklama.”¹ Türkiye Bilimler Akademisi sözlüğü ise sınavı eğitim bilimi ve yönetim bilimi olmak üzere ikiye ayırarak incelemiştir. Eğitim bilimi bağlamında sınav, “sınıf geçme, bir okulu bitirme, bir üst okula yazılma durumunda bulunan öğrencilerin ya da bir işe girmek isteyenlerin zekâ, yetenek, bilgi ve beceri düzeyini anlamak için yapılan yoklama” şeklinde tanımlanırken, yönetim bilimi açısından ise “başarı gibi sınır yeterlikleri belirleyip bireyler hakkında değişik kararlar vermek amacıyla düzenlenmiş bir ortamda gerçekleştirilen bir ya da birden çok testin kullanılabilirdiği ölçme süreci ve işlemi” olarak tanımlanmaktadır.² 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun³a göre ise sınav, “belirlenen usul ve esaslara göre adaylara yazılı veya sözlü olarak soru sorma ve verilen cevaplar ile yaptırılan uygulamaları kayıt altına alma işlemleri”dir. (md.2, 3. bendi)

Bu tanımlamalardan anlaşılabilirdiği kadarıyla, sınavların öğrencilerin aldığı eğitim sonucunda ulaştığı bilgi düzeyinin ölçülmesi yanında belirli kurumlara girmek isteyen adayların yeterliliklerinin belirlenmesi gibi iki temel amaç çerçevesinde gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu çalışmanın devamında ilk olarak, sınavlar bu kavramsal çerçeveye göre, konu ve amaçlarına göre ikili bir ayrıma göre incelenecektir. İkinci bölümde de Türk idari yapısı bünyesinde sınavları gerçek-

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SINAV Erişim tarihi: 25.07.2017.

² <http://www.tubaterim.gov.tr/> Erişim tarihi: 01.05.2017.

³ 17/2/2011 tarihli kanun. Resmi Gazete tarih: 3/3/2011, sayı: 27863. Buradan itibaren: “6114 sayılı Kanun”

leştirme yetkisine sahip olan kurum ve kuruluşlara göre inceleme yapılacaktır. Son olarak, idari bir işlem olduğu tartışmasız olan sınavların yargısal denetimi konusu ele alınacaktır.

1. KONU VE AMAÇA GÖRE AYRIM

Sınavlar konu ve amaçlarına göre ölçme ve değerlendirme sınavı ile seçme sınavı olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenebilir.

1.1. Ölçme ve Değerlendirme sınavı

“Ölçme ve değerlendirme sınavı” kavramı, herhangi bir eğitim kurumunda eğitim gören öğrencilerin, aldıkları derslerden başarılı sayılabilmeleri için girdikleri sınavları tanımlamak için kullanılabilir. Bu tür sınavların ölçme sınavı olarak nitelendirilmesi, sınavların öğrencilerin bilgi ve becerilerinin ölçülmesi işlevinden kaynaklanmaktadır. Örneğin; 6114 sayılı kanuna göre ölçme, “*belirlenmiş usul ve esaslara göre adayların bilgi ve yetenek seviyelerinin, sorulara verdikleri cevapların puanlanması suretiyle tespit edilmesi işlemleri*” olarak tanımlanmaktadır (md.2, f bendi). Bu tür sınavları değerlendirme sınavı olarak adlandırmamızın nedeni ise anılan derslerde öngörülen öğrenim çıktılarının öğrenciler açısından gerçekleşip gerçekleşmediğinin değerlendirilmesi amacından kaynaklanmaktadır.⁴ Ölçme ve değerlendirme, bir öğretim faaliyetinin dört temel unsurundan birisini teşkil eder. Bu unsur yoluyla bir öğretim etkinliğinde hedeflenen davranışların ne ölçüde kazandırıldığı anlaşılmakta ve gerçekleştirilen öğretimin sağlanması -ya da başka bir deyişle- “*kalite kontrolü*” yapılmaktadır.⁵ Bu bağlamda, sınavların “*öğretmenin performansı hakkında bilgi veren bir ölçme aracına dönüş (mekte)*” olduğu da ileri sürülmektedir.⁶

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde ilk ve orta öğretimde gerçekleştirilen sınavlar ve yükseköğretimde lisans ve lisansüstü eğitim esnasındaki sınavlar bu türe örnek olarak sayılabilir. Örneğin, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin “Sınav Sonuçlarının Değerlendirilmesi” başlıklı 47. Maddesine göre; sınav sonuçları, “*eğitim ve öğretimin amaçlarına ve derslerin programlarındaki kazanımlara ne ölçüde ulaşıldığını tespit etmek, ulaşılamayan kazanımlarla ilgili olarak ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılır. Öğretmenler, başarıyı etkileyen ve yeterince ulaşılamayan kazanımları belirleyerek konuları yeniden işlemek ve öğrencilere alıştırmaya çalışmaları yaptırmaya yönelik tedbirler alırlar*”.

⁴ Gülşah Başol, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. (Ankara: Pegem, 2015): 3.

⁵ Seher Ulutaş ve Mehtap Erman, “Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Uygulanmış Olan Ortaöğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme,” *Turkish Journal of Education* 1.1 (2012): 55. Diğer unsurlar “hedef, içerik ve öğrenme-öğretme süreci” olarak sayılabilir.

⁶ Halil Buyruk, “Öğretmen Performansının Göstergesi Olarak Merkezi Sınavlar ve Eğitimde Performans Değerlendirme,” *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4. No. 2 (2014): 33.

1.2. Seçme Sınavı (Yarışma Sınavı)

Seçme sınavı, adayın bir eğitim kurumuna öğrenci olarak alınma, bir kamu kurumuna kamu görevlisi olarak atanma ve görevde yükselme gibi amaçlarla gerçekleştirilen sınavlardır. Bu tür sınavlar “başvuranlar arasında, istenen yetenekleri taşıyanları seçip ayırmak” amacıyla yapılır⁷. Başka bir deyişle bu tür sınavlarda amaç, bir konum için adayın bilgisinin o konuma uygunluğunun değerlendirilmesidir. Bir konum için birden fazla adayın başvurduğu bu tür sınavlarda adaylar arasındaki bilginin ölçülmesi suretiyle üstün gelen adayın seçileceğini düşünerek, bu tür sınavları yarışma sınavı olarak da adlandırabiliriz.

Bu tür sınavların önemli bir kısmını kamu görevine giriş ve görevde yükselme sınavları oluşturmaktadır. Bu tür sınavların anayasal temelleri, anayasanın kamu hizmetine giriş ve devlet memurluğunu düzenleyen 70. ve 128. Maddelerine dayandırılabilir. Anayasanın 70. Maddesine göre, vatandaşların kamu hizmetlerine alınmalarında, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez. Anayasanın 128. Maddesi uyarınca da memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. Bu ilkeler aynı zamanda her türlü siyasi hak ve ödevlerden faydalanmayı da kapsayan ve Anayasanın 10. Maddesinde ifadesini bulan eşitlik ilkesini tamamlayan ve kamu hizmetlerine girilmesi açısından da özel hüküm niteliğini taşıyan düzenlemelerdir. Bu noktada eşitlik ilkesinin üç kategori çerçevesinde incelendiğini hatırlatmak gerekir: Sosyo-ekonomik eşitlik, hukuki eşitlik ve siyasal eşitlik.⁸ Kamu hizmetine girmede gözetilmesi gereken eşitlik ilkesinin bu üç boyutu da kapsadığı rahatlıkla söylenebilir. Bundan başka eşitlik ilkesi bir yandan devlete bireyler arasında her düzeyde eşitliği sağlamak gibi pozitif bir yükümlülük yüklerken, diğer yandan bireyler arasında ayrımcılık yapmayı yasaklayarak negatif bir yükümlülük de yüklemektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı birbirini tamamlayan kavramlardır.⁹ Bu açıklamalar ışığında kamu görevine girişte gerekli olan görevin gerektirdiği nitelikler soyut, objektif ve kişilik dışı kurullarla saptanmalıdır. Yine belirtmek gerekir ki kamu görevine alınmada belirli şartların belirlenmesi, eşitlik ilkesinden bir sapma olarak da düşünülemez. Zaten eşitlik ilkesinin Anayasa Mahkemesi tarafından benimsenen yorumu, mutlak eşitlik değil nispi eşitliktir. Nispi eşitlik ilkesi aynı durumda olanlar için aynı, farklı olanlar için farklı uygulamaları meşru kılar.¹⁰ Kısaca, kamu hizmetine girişte yaş ve eğitim durumu gibi konularda kanunla çeşitli

⁷ <http://www.tubaterim.gov.tr/> Erişim tarihi: 01.05.2017.

⁸ Bülent Serim, “Yasa Önünde Eşitlik İlkesi,” *Amme İdaresi Dergisi* 27 no.3 (1994): 14.

⁹ Ulaş Karan, “Bireysel Başvuru Kararlarında Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi,” *Anayasa Yargısı* no.32 (2015): 237.

¹⁰ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*. (Ankara: Yetkin Yayınevi) 2011: 151; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, (Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, 2000): 181.

koşullar getirilebilir.¹¹ Kısaca memurluğa girişte serbestlik, eşitlik ve hizmetin gereklerinden başka bir nitelik aranmaması ilkelerinin geçerli olduğunu söyleyebiliriz.¹² Bu süreçte gerçekleştirilen sınavları da görevin gerektirdiği niteliklerin saptanması için gerçekleştirilen işlemler olarak ele almak gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi'ne göre de kamu hizmetlerine girişte aranan “*sınav koşulu, görevin gerektirdiği niteliklerin aranacağı kişileri tespit etmeye yönelik (tir)*”¹³

Danıştay kararlarında da gözlenebildiği üzere, kamu görevlilerinin atanma ve görevde yükselmelerine ilişkin gerçekleştirilen sınavların hukuki temelini 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 3. Maddesinde yer alan “sınıflandırma”, “kariyer” ve “liyakat”¹⁴ ilkelerine dayandırmak mümkündür.¹⁵ Bu ilkelerin hayata geçirilmesi için gerçekleştirilen sınavların temelinde “*objektif kurallar çerçevesinde işin ehline verilmesi ve hak etme kavramı yatmaktadır*”¹⁶ Bu açıdan düşünüldüğünde memur alımlarında sınav yöntemiyle, kamu görevlilerine ilişkin diğer ilkeler yanında “eşitlik” ilkesinin de gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.¹⁷

Yine 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre, devlet memuru olarak atanacakların açılacak devlet memurluğu sınavlarına girmeleri ve sınavı kazanmaları şarttır. Sınavların yapılmasına dair usul ve esaslar ile sınava tabi tutulmadan girilebilecek hizmet ve görevler ve bunların tabi olacağı esaslar Devlet Personel Başkanlığınca hazırlanacak bir genel yönetmelikle düzenlenir. (md.50)

Söz konusu yönetmelik “Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik” adıyla çıkarılmıştır.¹⁸ Bu Yönetmeliğin amacı, ilk defa kamu hizmeti ve görevlerine atanacakların seçimi ile kamu kurum ve kuruluşlarında özel yarışma sınavına tabi tutulmak suretiyle girilen mesleklere atanacakların ön elemesi amacıyla yapılacak sınavların genel

¹¹ Adil Bucaktepe, “Devlet Memurluğu ve Memurların Değerlendirilmesi Üzerine Düşünceler,” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18.no. 3-4 (2014): 471.

¹² Kemal Gözler, *İdare Hukuku Cilt II.* (Bursa: Ekin) 2003: 610.

¹³ Anayasa Mahkemesi, E.2014/90, K.2014/180, K.t. 4.12/2014. Bu çalışma boyunca Anayasa Mahkemesi kararlarına Anayasa Mahkemesi resmî sitesinden ulaşılmıştır. (<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html>)

¹⁴ “(En temel anlamıyla) liyakat, kamu görevlerine en yetenekli elemanların seçilmesidir. Buradaki “yetenek”, hem bilgi, görgü ve kültürü, hem de fiziksel beceriyi kapsamaktadır. Bu ilkenin gerçekleşmesinin en uygun aracı da açık yarışma sınavlarıdır.” Mustafa Lütfi Şen, “Liyakat ilkesi ve Türk Personel Sistemindeki Uygulaması,” *Amme İdaresi Dergisi*, 28, no.1, (1995): 78. Ayrıca bkz.: Yıldız Günay, “Türk Kamu Yönetiminde Liyakat İlkesi,” *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı (2016): 171.

¹⁵ Bu kavramlar için bkz: Bucaktepe, 466-469.

¹⁶ Danıştay 2. D., E. 2016/359, K. 2016/2723. K.t. 31.05.2016. Aksi belirtilmediği sürece, bu çalışma boyunca Danıştay kararlarına Danıştay resmî sitesinden ulaşılmıştır. (<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasilstemciWeb/>)

¹⁷ A.Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku Cilt I.* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016): 804.; Yıldızhan Yayla, *İdare Hukuku.* (İstanbul: Beta, 2009): 279.

¹⁸ Resmî Gazete, Sayı: 24744, Tarih: 03.05.2002.

ilkeleri ile usul ve esaslarını ortaya koymaktır. (md.1) Belirli istisnalar dışında kamu görevine girmek isteyen adaylar bu yönetmelikte belirlenen sınav süreçlerinden geçmek zorundadırlar.¹⁹

Anılan Yönetmelikte kamu görevine atanmayla ilgili olarak iki tür sınav düzenlenmektedir. Bunlardan ilki, “Kamu Personeli Seçme Sınavı”dır (KPSS). KPSS, Yönetmelikte şu şekilde tanımlanmaktadır: “(A) grubu olarak adlandırılan kadrolara atanacaklar için kurumların kendi mevzuatına göre düzenleyecekleri giriş sınavına kabul edilecekleri belirlemek ve (B) grubu olarak adlandırılan kadrolara atanmaya esas olacak yerleştirmeyi yapmak amacıyla kullanılacak olan puanları sağlayan merkezi sınav” (md.5). Bu yönetmelik uyarınca (A) grubu kadrolarına atanmak için KPSS sınavları ilk aşamayı teşkil eder. Bu aşamayı geçen adaylar yönetmelikte düzenlenen ikinci tür sınavı, “Giriş Sınavı”nı geçmek zorundadır. Yönetmeliğe göre giriş sınavı, kamu kurum ve kuruluşlarının kendi mevzuatına göre yapacakları, yazılı ve/veya sözlü bölümlerden oluşan sınavlardır. (A) grubu kadrolara atanmak isteyen adaylar giriş sınavına girmek zorundadır. (B) grubu için giriş sınavı gerekli olmayıp adaylar KPSS puanlarına göre merkezi usulle yerleştirilirler.

KPSS sınavlarına ilişkin güncel bir sorun, bir sınavın iptal edilmesi üzerine o sınava göre atanan tüm adayların memuriyetlerinin iptal edilip edilmeyeceği sorunudur. Somut olayda, 2010 yılında gerçekleşen KPSS Eğitim Bilimleri ve Genel Kültür sınavı yaygın kopya eylemleri nedeniyle Ankara 1. İdare Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Burada kurulması gereken hassas denge; organize bir kopya faaliyeti yoluyla haksız bir şekilde devlet memurluğuna atanan kişilere uygulanması gereken yaptırımla, idari işlemlerin hukuka uygunluğu karinesi ve hukuk devletinin en temel ilkelerinden olan hukuki belirlilik ilkeleri gereği, iyi niyetli adayların haklı beklentilerinin meşru bir şekilde karşılanması arasındadır. Bu nedenle bu olayda toptancı bir şekilde tüm adayların memuriyetlerinin iptali yerine, “sınavda hile yapıldığına yönelik somut delillerin” tespit edildiği kişilerin memuriyetlerinin iptal edilmesi en sağlıklı yaklaşım olacaktır.²⁰

2. SINAVI GERÇEKLEŞTİREN KURUMA GÖRE AYRIM

2.1. ÖSYM

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), 1974 yılında ilk hali “Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM)” adıyla

¹⁹ Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı ile İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının Bakanlık Teftiş Kurulları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Askeri Adalet Teftiş Kurulları kaymakam adayları, Dışişleri Bakanlığı aday meslek memurları, aday konsolosluk ve ihtisas memurları, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar uzman yardımcıları ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun değişik 1'inci maddesinin üçüncü fıkrasında sayılanlar ile Devlet senfoni orkestraları ve Devlet Klasik Türk Müziği Korosu sanatçıları bu Yönetmeliğin kapsamı dışında tutulmuştur. (md.3)

²⁰ <http://t24.com.tr/haber/iptal-edilen-2010-kpss-ile-memur-olanlar-ne-olacak,352984> Erişim Tarihi 26.07.2017. Tırnak içinde yer alan alıntı Prof.Dr. Aydın Gülan'a aittir.

kurulmuş, 1981 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile de Yükseköğretim Kuruluna (YÖK) bağlanarak "Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)" adını almıştır. Kurum, 3 Mart 2011 tarihine kadar aynı isimle 2547 sayılı Kanunun 10. ve 45. Maddelerine göre faaliyetlerini sürdürmüştür. ÖSYM, 6114 sayılı Kanunla²¹ idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli bir kamu kurumuna dönüştürülmüştür.²²

6114 sayılı Kanuna göre ÖSYM başkanlığı, merkez teşkilatı ile doğrudan Başkanlığa bağlı temsilciliklerden oluşmaktadır. Temsilciliklerin açılacağı yer ve sayıları Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenir.²³

6114 sayılı Kanuna göre ÖSYM'nin yükseköğretim kurumlarına öğrenci yerleştirilmesi sınavları başta olmak üzere sınavlarla ilgili yetkileri şu şekilde düzenlenmiştir (md.3, 2. fıkra):

- *Yükseköğretim Kurulu kararlarına veya ilgili mevzuat hükümlerine istinaden başta yükseköğretim kurumlarında ön lisans, lisans veya lisansüstü öğrenim görecektir adayların puan sıralamasına göre tespiti veya yerleştirilmesi ile yükseköğretim kurumlarında atama veya yükselmelerde esas alınan sınavlar olmak üzere, ulusal ve uluslararası her türlü bilim, yetenek veya yabancı dil sınavları ile gerektiğinde yerleştirme işlemlerini yapmak.*
- *İlgili mevzuat hükümleri uyarınca kamu kurum ve kuruluşlarının kadro ve pozisyonlarında görev almaya veya görevde yükselmeye yönelik sınavları ve gerektiğinde yerleştirme işlemlerini ilgili kurumun talebine bağlı olarak yapmak.*
- *Özel hukuk tüzel kişilerinin talep ettikleri her türlü ölçme ve değerlendirme işlemlerini yapmak.*
- *Sınav ölçme, değerlendirme ve yerleştirme işlemlerine yönelik yıllık sınav takvimini belirlemek, kamuoyuna duyurmak ve bu Kanunda belirlenen ilkelere göre yerine getirmek.*
- *Sınav hizmetlerinin yerine getirilmesinin tüm aşamalarında, konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak gerekli güvenlik tedbirlerini almak.*
- *Hizmetin gereklerine uygun ölçme, seçme, değerlendirme ve yerleştirme yöntemlerini belirlemek.*
- *Sınav yapılacak merkezleri oluşturmak, sınav hizmetlerini yapacak kişileri belirlemek ve gerekli görevlendirmeleri yapmak.*

²¹ Resmî Gazete, Sayı: 27863, Tarih: 3 Mart 2011.

²² <http://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html> Erişim Tarihi: 01.06.2017;
<http://www.osym.gov.tr/TR,8530/tarihsel-gelisme.html> Erişim Tarihi: 01.06.2017.

²³ <http://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.htm> Erişim Tarihi: 01.06.2017.

- *Sınav, ölçme, değerlendirme, yerleştirme, araştırma ve diğer hizmet bedellerini belirlemek.*
- *Gerekli hâllerde sınavları ertelemek, kısmen veya tamamen iptal etmek, adayların işlemlerini geçersiz saymak.*
- *Faaliyet alanlarıyla ilgili araştırmalar yapmak, ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek, bilimsel toplantılara katılmak, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği yapmak.*
- *Sınav sonuçlarını analiz etmek ve sonuçları kamuoyuna duyurmak; sınav sonuçlarını ilgili kurum veya kuruluşlara basılı veya elektronik ortamda iletmek.*

ÖSYM'nin gerçekleştirdiği güncel sınavları aşağıdaki gibi listelemek mümkündür.²⁴

- *Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS)*
- *Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS)*
- *Yükseköğretim Kurulu Seviye Tespit Sınavı (STS)*
- *Jandarma Okullar Komutanlığı Jandarma Astsubay Temel Kursu Giriş Sınavı (JANA)*
- *Diş Hekimliği Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı (DUS) (İlkbahar ve Sonbahar)*
- *Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı (TUS) (Bahar ve Güz)*
- *TSK Askeri Liseler ile Bando Astsubay Hazırlama Okulunda Öğrenim Görecek Öğrencileri Seçme Sınavı (ALS)*
- *Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (ALES) (İlkbahar ve Sonbahar)*
- *Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı (YDS) (İlkbahar ve Sonbahar)*
- *Polis Akademisi Polis Meslek Yüksekokulları Öğrenci Adaylığı Sınavı (PMYO)*
- *Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS Ortaöğretim / Önlisans / Lisans)*
- *Dikey Geçiş Sınavı (DGS)*
- *Tıpta Yan Dal Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı (YDUS)*
- *Üniversitelerdeki İdari Personel İçin Görevde Yükselme Sınavı (ÜGYYS)*
- *Engelli Memur Seçme Sınavı (EKPPS)*

²⁴ <http://www.osym.gov.tr/TR,8530/tarihsel-gelisme.html> Erişim Tarihi: 01. 06.2017.

Bundan başka “*Kurum Sınavları ve Diğerleri*” adı altında şu sınavlar da ÖSYM tarafından gerçekleştirilmektedir²⁵:

- *ALÜGS: Askeri Lise Mezunları İçin Üniversiteye Geçiş Sınavı*
- *Sayıştay Yazılı: Sayıştay Başkanlığı Sayıştay Denetçi Yardımcısı Adaylığı Yazılı Sınavı*
- *Sayıştay Eleme: Sayıştay Başkanlığı Sayıştay Denetçi Yardımcısı Adaylığı Eleme Sınavı*
- *Adli Yargı-2: Adalet Bakanlığı Adli Yargı Hakim ve Savcı Adaylığı Yazılı Yarışma Sınavı*
- *Zorunlu Yabancı Dil Hazırlık Sınıflarında Başarısız Olan Öğrencilerin Türkçe Öğretim Yapan Yükseköğretim Programlarına Yerleştirilmeleri İşlemleri*
- *MHUY: Maliye Bakanlığı Mali Hizmetler Uzman Yardımcılığı Özel Yarışma Sınavı*
- *STS Dış Hekimliği: Dış Hekimliği Alanında Yurtdışı Yükseköğretim Diploma Denkliği İçin Seviye Tespit Sınavı*
- *YLSY: Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme*
- *Mühendislik Tamamlama: Teknik Öğretmenler İçin Mühendislik Tamamlama Programları Giriş Sınavı*
- *KİT İç Denetçi: Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıkları İç Denetçi Aday Belirleme Sınavı*
- *İSG: İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü İşyeri Hekimliği ve İş Güvenliği Uzmanlığı Sınavı*
- *Adalet Bakanlığı Sınavları-1*
- *Başbakanlık GYS: Başbakanlık Personeli Görevde Yükselme Sınavı*
- *STS Tıp Doktorluğu: Tıp Doktorluğu Alanında Yurtdışı Yükseköğretim Diploma Denkliği İçin Seviye Tespit Sınavı*
- *Kaymakamlık: İçişleri Bakanlığı Kaymakam Adaylığı Giriş Sınavı*
- *DİB-MBSTS: Diyanet İşleri Başkanlığı Mesleki Bilgiler Seviye Tespit Sınavı*

ÖSYM'nin gerçekleştirdiği sınav sonuçlarına karşı itiraz merci doğrudan ÖSYM Başkanlığı olarak belirlenmektedir. 6114 sayılı Kanununun 8. Maddesinin 4 numaralı fıkrasına göre, sınav sorularına ve sınav sonuçlarına itirazlar, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun ivedi yargı-

²⁵ <http://www.osym.gov.tr/TR,315/kurum-sinavlari-ve-digerleri.html> Erişim Tarihi: 25.07.2017.

lamaya ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla ilgili kılavuzlarda belirtilen süreler içinde doğrudan Başkanlığa yapılır. İtirazlarla ilgili işlemlerin ve saklanan bilgilerin tespit ve tevsikinde Başkanlık kayıtları esas alınır.

2.2. Yükseköğretim Kurumlarınca Gerçekleştirilen Sınavlar

Yükseköğretim kapsamında sınavlar, lisans sınavları, lisansüstü sınavlar ve doçentlik sınavları olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilir. Bunlardan lisans sınavları, 2547 sayılı Kanunun 44. maddesinde düzenlenmektedir.

Bu düzenleme uyarınca eğitim öğretim etkinliklerinin düzenlenmesi büyük oranda Yükseköğretim Kurulunun bu konularda belirlediği temel ilkelere uygun olarak yükseköğretim kurumları senatolarına bırakılmıştır. Örneğin, yükseköğretim kurumlarında, öğretim faaliyetlerinin en fazla üç dönem olmak üzere yıl içine kaç döneme ayrılacağı, her bir dönemde alınması gereken asgari ve azami kredi miktarlar, her bir diploma programının diplomayı almayı hak eden kişiye kazandıracağı bilgi, beceri ve yetkinliklerin neler olacağı gibi hususlar senatolar tarafından belirlenmektedir.

Aynı şekilde sınavlara ilişkin temel düzenlemeler de senatoların yetkisi dahilindedir. Alınacak derslerin ölçme ve değerlendirmelerinin yapılma usulleri, hazırlık sınıfı veya başka yollarla yabancı dil yeterliliğinin nasıl kazandırılacağı ve yabancı dil bilgi düzeyinin nasıl ölçüleceği, kayıt, devam, uygulama, tez ve teorik ders içerikleri, ön şartlı dersler, sınav çeşitleri ve bunların ders başarı notuna katkısı gibi hususlar senatolar tarafından belirlenmektedir.

Yeterlilik, seviye tespit veya ders başarılarını ölçen tüm sınavlar, kâğıt ortamında ve eş zamanlı olarak yapılabileceği gibi, alan ve zorluk düzeyine göre sınıflandırılmak suretiyle gerekli güvenlik önlemleri alınarak saklanan bir soru bankasından, her bir adaya farklı zamanlarda farklı soru sorulmasına izin verecek şekilde elektronik ortamda da gerçekleştirilebilmektedir. Sınavlarda sorulacak soruların hazırlanması, soru bankasının oluşturulması ve şifrelenmesi, sınav sorularının kâğıt ortamında veya elektronik ortamda saklanması ile sınav güvenliğinin sağlanmasına ilişkin ilkeler Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenir.

Üniversite senatoları, önlisans ve lisans düzeyindeki sınav esaslarını 2547 sayılı Kanunun. 14. ve 44. Maddesi uyarınca hazırlayacakları yönetmeliklerle karara bağlamaktadırlar.²⁶

Yükseköğretim bünyesinde gerçekleştirilen bir diğer önemli sınav türü ise doçentlik sınavıdır. (2547 sayılı Kanun md. 24) Doçentlik sınavı yüksek öğretim açısından ölçme ve değerlendirme sınavı olmaktan ziyade, akademisyenlik kariyerinde önemli bir geçiş noktasını teşkil eder. Bu açıdan bakıldığında do-

²⁶ Örneğin bkz.: Dokuz Eylül Üniversitesi Ön Lisans ve Lisans Öğretim ve Sınav Yönetmeliği, 12 Ağustos 2011 tarih ve 28023 sayılı Resmî Gazete; Ankara Üniversitesi Ön Lisans ve Lisans Eğitim Öğretim Yönetmeliği 12 Eylül 2013 tarih ve 28763 sayılı Resmi Gazete.

çentlik sınavlarını kamu görevlilerinin atanma ve yükselmesine ilişkin seçme sınavları olarak ele almak gerekir. Öte yandan bu sınavın bir kadrodan bağımsız olarak kişiye bir unvan sağlamaya yönelik olması da doçentlik sınavlarını kamu görevlilerinin atanmasına dair diğer sınavlardan ayırır.²⁷

Aslında doçentlik sınavı kavramı, doçentliğe yükselme sürecinin tamamını kapsayan çeşitli aşamaların bütününe ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu farklı aşamalar birbirini takip etmekte ve doçentlik sınavından başarılı olabilmek için her bir aşamayı başarılı bir şekilde geçmek gerekmektedir. Doçentlik sınavı, yaklaşık bir yıla yayılan; başvuru, alt komisyonların başvuruyu şeklen incelemesi, jüri üyelerinin seçilmesi, jüri üyelerinin eserleri inceleyerek doçentlik için geçerli ölçütleri taşıdığına dair rapor hazırlamaları, etik inceleme ve nihayet doçentlik sözlü sınavı ile son bulan bir süreçtir.²⁸

Doçentlik sınavı, Üniversitelerarası Kurul²⁹ tarafından yılda iki kere yapılır. (2547 sayılı Kanun md.24, a bendi) Üniversitelerarası Kurul, adayın başvurduğu bilim veya sanat dalından beş kişilik bir jüri ve bu jüri için iki yedek üye tespit eder. İlgili bilim veya sanat dalında yeterli öğretim üyesi yoksa, jürinin üç üyeden oluşması mümkündür. Doçentlik sınav jürisinde yer alan asıl ve yedek üyeler, adayın akademik çalışmalarının her birini değerlendirerek hazırladıkları ayrıntılı ve gerekçeli kişisel raporlarını Üniversitelerarası Kurula gönderirler. Asıl üyelerin hukuken geçerli bir mazerete dayalı olarak raporunu verememesi halinde, yedek üyelerin raporları, sırasına göre değerlendirmeye esas alınır. Değerlendirmeye esas alınan bu raporların birer örneği, eser incelemesi sonucuna ilişkin bildirim yazısı ile birlikte adaya gönderilir. Eser incelemesinde başarılı bulunan aday, doçentlik sınav jürisi tarafından, sözlü sınava tabi tutulur. Jüri üyeleri, yapılan sözlü sınavın denetlenebilirliğini sağlamak için gerekli tedbirleri alır. Sözlü sınavda başarılı olması halinde, adaya ilgili bilim dalında doçentlik unvanı verilir. Doçentlik sınavına ilişkin esas ve usuller, Üniversitelerarası Ku-

²⁷ Ayhan Tekinsoy ve Mustafa Bayram Mısır, "Öğretim Üyeliğine Atanmanın Başlangıcı, Ek Koşullar ve Jüri Raporları," *AÜHFD* 61.no.1 (2012): 352-354.

²⁸ M. Yaşar Demircioğlu, "Doçentlik Sınavında İdari Süreç," *TBB Dergisi* 109 (2013): 142-143.

²⁹ 2547 sayılı Kanununun 11. Maddesinde düzenlenen Üniversitelerarası kurul-başta doçentlik sınavları olmak üzere- yüksek öğretim sisteminde önemli yetkilere sahiptir. Üniversite özerkliği ilkesi açısından düşünüldüğünde bu tür bir kurulun- tıpkı Yüksek Öğretim Kurulu gibi-açıkça anayasada öngörülmüş olması daha uygun olurdu. Öte yandan Anayasa Mahkemesi karşıt görüşü savunmuştur: "*Her Üniversite ayrı tüzel kişiliğe sahip olmakla beraber, yurdun tümünü kavrayan bir kamu hizmetini gördükleri gözönünde tutulduğunda, Üniversitelerin kendi aralarında da görev ve çalışma bütünlüğünün ve bu bakımdan ortak sorunlarının varlığını kabul etmek zorunludur. Bu nedenle herbiri açısından ayrı ayrı geçerli olan özerklik kuralları herhangi bir suretle zedelenmeden, üniversitelerin bütününe temsil eden kendi aralarında bir kuruluşun öngörülmesini ve ortak sorunların çözümü için bu kuruluş eli ile çalışmalar sürdürülmesini doğal karşılamak gerekir.*" (Anayasa Mahkemesi, E.1973/37, K.1975/27, K.t. 11, 12, 13, 14 ve 25 Şubat 1975). Bundan başka hantal yapısı nedeniyle eleştirilen Üniversitelerarası Kurul, "doçentlik sınavlarında aday işlemlerini olağanın ötesinde bir gecikme ile sonuçlandırılmasının" nedenlerinden birisi olarak görülmektedir. Yaşar Demircioğlu ve Abdullah Uz "Üniversitelerarası Kurul Üzerine Anayasa ve İdare Hukuku Perspektifinden Bazı Hukuki Değerlendirmeler," *AÜHFD* 62. 1 (2013): 66.

rulun görüşü alınmak suretiyle Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. (2547 sayılı Kanun md.24, c bendi)

2547 sayılı Kanunun “Doçentlik Sınavı” başlıklı 24. Maddesi, 18.6.2008 tarih ve 5772 sayılı Kanunun 4. Maddesi ile yeniden düzenlenmiş; söz konusu düzenleme ile, daha önce Üniversitelerarası Kurula ait olan doçentlik sınavına ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisi Yükseköğretim Kuruluna verilmiş, böylece Kanunun 11. maddesi ile Üniversitelerarası Kurula ait olan doçentlik sınavına ilişkin esasları belirleme yetkisi Yükseköğretim Kuruluna bırakılmıştır. Ancak, bu süreçte 2547 sayılı Kanunun 24. Maddesi son cümle uyarınca Üniversitelerarası Kurulun görüşü alınmaktadır.

2.3. Millî Eğitim Bakanlığı

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilen sınavlara örnek olarak orta öğretim kurumlarında gerçekleştirilen sınavlar gösterilebilir. Bu kurumlarda gerçekleştirilen sınavların hukuki dayanağını da Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği³⁰ oluşturmaktadır. Anılan yönetmeliğin “Ölçme ve Değerlendirmenin Genel Esasları” başlıklı 43. Maddesine göre, ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin başarılarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi aşamasında şu hususlar temel ilke olarak listelenmektedir:

- *Ders yılı, ölçme ve değerlendirme bakımından birbirini tamamlayan iki dönemden oluşur.*
- *Öğrencilerin başarıları; öğretim programı öğrenme kazanımları esas alınarak dersin özelliğine göre yazılı sınavlar, uygulamalı sınavlar, performans çalışmaları ve projeler ile işletmelerde beceri eğitiminde alınan puanlara göre tespit edilir.*
- *Sınav soruları, öğretim programlarında belirtilen genel ve özel amaçlarıyla öğrenme kazanımları esas alınarak hazırlanır.*
- *Öğretmen, ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçlarıyla öğrencinin programlarda amaçlanan bilgi ve becerileri kazanıp kazanmadığını sürekli izler ve değerlendirir.*
- *Öğrencilerin durumunu belirlemeye yönelik faaliyetler, ders ve etkinliklere katılım ile performans çalışmalarından oluşur.*
- *Öğrencilerin başarısının belirlenmesinde, eleştirel ve yaratıcı düşünme, araştırma, sorgulama, problem çözme ve benzeri becerileri ölçen araç ve yöntemlere önem verilir.*
- *Öğrencilerin başarısının ölçülmesinde, geçerlilik, güvenilirlik ve kullanılabilirlik özellikleri açısından uygun ölçme araçları kullanılır. Ölçme aracının özelliğine göre cevap anahtarı, dereceli puanlama anahtarı ya da kontrol listeleri hazırlanır ve kullanılır.*

³⁰ Resmî Gazete, Sayı: 28758; Tarih: 07.09. 2013.

Aynı yönetmeliğin 45. Maddesi, derslerin niteliklerine göre bir eğitim dönemi sırasında gerçekleştirilecek olan yazılı ve uygulamalı sınavlarla ilgili olarak uyulması gereken temel ilkeleri tespit etmektedir. Buna göre, haftalık ders saati sayısına bakılmaksızın her dersten en az iki yazılı sınav yapılması ana kuraldır. Sınav sayısı ve tarihleri her dönem başında zümre başkanları kurulunca belirlenir ve okul müdürünün onayından sonra e-Okul sistemi üzerinden ilan edilir. Sınavlarla ilgili gerekli tedbirler okul müdürlüğünce alınır.

İkinci olarak, öğretmenlerin ortaklaşa değerlendirme faaliyetlerine olanak sağlamak amacıyla, birden fazla şubede okutulan tüm dersler ile güzel sanatlar ve spor liselerinde bireysel veya grup olarak okutulan derslerin yazılı ve uygulamalı sınavları ortak yapılır ve ortak değerlendirilir. Sorular ve cevap anahtarları zümre öğretmenlerince birlikte hazırlanır ve sınav sonunda ilan edilir. Bu sınavların şube ve sınıflar bazında sınav analizleri yapılır. Konu ve kazanım eksikliği görülen öğrencilerin durumları, ders ve zümre öğretmenleri tarafından yeniden değerlendirilir. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından, yoğunlaştırılmış eğitim programı uygulanan alanlar hariç, işletmelerde mesleki eğitime öğrenci gönderilen sınıflarda ve mesleki eğitim merkezlerinde ortak sınav yapılmaz. Aynı çerçevede gerekli görülmesi halinde ilçe, il ve ülke genelinde ortak sınavlar yapılabileceği da anılan maddede düzenleme altına alınmıştır. Bu tür ortak sınavların yapılmasının gündeme gelmesi halinde uygulamayla alakalı iş ve işlemler millî eğitim müdürlükleri veya Bakanlıkça yürütülür.

Üçüncü olarak sınavların yapılaş usulleri ve içeriklerine dair de anılan yönetmelikteki düzenlemeleri hatırlatmak gerekir. Öncelikle bir sınıfta bir günde yapılacak yazılı ve uygulamalı sınavların sayısının ikiyi geçmemesi esastır. Ancak zorunlu hâllerde fazladan bir sınav daha yapılabilir. Zorunlu hâller dışında yazılı sınav süresi bir ders saatini aşamaz.

Bundan başka, soruların, bir önceki sınavdan sonra işlenen konulara ağırlık verilerek suretiyle geriye doğru azalan bir oranda tüm konuları kapsaması esastır. Dil ve anlatım ile yabancı dil derslerinin sınavları dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini ölçmek için yazılı ve uygulamalı olarak yapılır. Uygulamalı nitelikteki dersler ile Kur'an-ı Kerim dersi sınavları, her dönemde iki defadan az olmamak üzere ve dersin özelliğine göre yazılı ve uygulamalı olarak veya bunlardan yalnızca biriyle ortak olarak ya da ayrı ayrı yapılabilir. Sınavların şekli, sayısı ve uygulamalı sınavların süresiyle hangi derslerde uygulamalı sınav yapılacağı zümre öğretmenler kurulunda belirlenir, okul müdürünün onayına bağlı olarak uygulanır. Yazılı sınavların açık uçlu maddelerden oluşan yazılı yoklama şeklinde yapılması esastır. Ancak her dersin sınavlarından biri kısa cevaplı, doğru-yanlış, eşleştirmeli veya çoktan seçmeli testlerle de yapılabilir.

Son olarak anılan yönetmelik, sınav sonuçlarının nasıl değerlendirileceğine ilişkin de birtakım düzenlemeler içermektedir. Buna göre, sınavlardan önce sorularla birlikte cevap anahtarları da soru tiplerine göre ayrıntılı olarak hazırla-

nır ve sınav kağıtlarıyla birlikte saklanır. Cevap anahtarında her soruya verilecek puan, ayrıntılı olarak belirtilir.

Millî Eğitim Bakanlığı ile bağlantılı bir diğer önemli sınav türü, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen sınavlardır. Anılan kurum 25.08.2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 15/A Maddesinde 2014 yılında gerçekleştirilen bir değişiklikle kurulmuştur.³¹ Bu müdürlüğün görevleri şu şekildedir:

- *Merkezî sistemle yürütülen resmî ve özel yerleştirme, bitirme, karşılaştırma sınavlarını planlamak, uygulamak ve değerlendirmek*
- *Kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk tüzel kişileri tarafından talep edilen mesleğe giriş, yeterlik, görevde yükselme ve benzeri sınav hizmetlerini yürütmek*
- *Sınavlara ilişkin değerlendirme ve sonuç belgelerinin düzenlenmesi ile itirazların incelenmesi işlemlerini yürütmek*
- *Genel Müdürlük tarafından yapılan sınavlarda sorulacak soruları hazırlamak veya hazırlatmak, denetlemek ve güvenli bir şekilde saklanması için gerekli tedbirleri almak*
- *Ölçme ve değerlendirme teknikleri üzerine araştırmalar yapmak veya yaptırmak*
- *Gerekli durumlarda oluşturulacak başvuru merkezleri ve sınav koordinatörlüklerinin koordinasyonunu sağlamak, sınavlarda görev alacak personelini belirlemek ve bu kişilere gerekli hizmet içi eğitimi vermek*
- *Genel Müdürlükçe yürütülen sınav, ölçme, değerlendirme, yerleştirme ve diğer hizmet bedellerini belirlemek, tahsil etmek ve döner sermaye hesabında tutmak*
- *Yapılan sınavların sonuçlarını değerlendirmek suretiyle eğitim politikalarının oluşturulması ve geliştirilmesi amacıyla ilgili hizmet birimlerine veri desteği sağlamak*
- *Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.*

2.4. Kamu Kurum ve Kuruluşları

Yukarıda seçme sınavı başlığı altında belirtildiği gibi, kamu kurum ve kuruluşlarına atanmak isteyen kamu görevlileri, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun mevzuatı uyarınca yapılan giriş sınavlarında başarılı olmak zorundadır.

³¹ 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 14 Mart 2014 tarih ve 28941 sayılı Resmî Gazete.

Bu konuyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi, söz konusu sınavların içerik ve düzenlenmesinin ayrıntısına dair hususların yönetmelikle düzenlenebileceği kanısındadır.³² Somut olayda Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne müfettiş yardımcısı alımına dair sınavların yönetmelikle düzenlenip düzenlenemeyeceği tartışma konusu olmuştur. Dava konusu düzenleme, 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 6. Maddesinde değişiklik yapan 11/10/2011 tarih ve 662 sayılı KHK'nin 53. Maddesidir. Bu değişiklikten sonra anılan düzenlemeye göre, "DSİ'de istihdam edilecek Müfettiş Yardımcılarının giriş ve yeterlik sınavlarının usul ve esasları, Müfettişliğe yükselmeleri, görev, yetki ve sorumlulukları, bunlarda aranacak özel şartlar...yönetmelikle belirlenir"

Bu düzenlemeye karşı gerçekleşen Anayasaya aykırılık iddiasında sınavlara dair usul ve esasların kanun tarafından "*hiçbir ölçüt getirilmeden ve sınır çizilmeden düzenlenmesinin yürütme organına devredildiği*" belirtilmiş ve bu kuralın, Anayasa'nın 7., 8. ve 128. Maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Ne var ki, Anayasa Mahkemesi, sınav esas ve usullerinin yönetmelikle düzenlenmesini Anayasa'nın 128. Maddesinde yer alan memurların atanmasının kanunla düzenleneceği kuralına aykırı olmadığı kararına varmıştır³³:

Belirtilen konuların kanunla düzenlenmesi gerekmekte ise de tüm ayrıntıların sadece kanunla düzenlenmesi beklenemez ve yasama organının temel kurları saptadıktan sonra, uzmanlık ve teknik konulara ilişkin hususları yürütmeye bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamaz.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığının bağlı kuruluşudur. Bakanlık bağlı kuruluşlarının merkez teşkilatında ihtiyaca göre danışma ve denetim birimleri kurulmasını öngören 3046 sayılı Kanun'un 12. maddesi uyarınca kurulan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı, anılan Kanun'un 23. maddesinde sayılan görevleri yerine getirmektedir. Görevleri sırasında adına denetleme yaptıkları en üst amirin denetlemeye ilişkin yetkilerini kullanabileceklerdir. Dolayısıyla, müfettiş ve müfettiş yardımcılarının görev ve yetkilerinin sınırları kanunla belirlenmiştir.

Öte yandan, kamu görevlilerinin ödev ve yükümlülüklerine ilişkin genel ilkelerin kanunla belirlenmesi zorunludur. Müfettiş yardımcılarının yükümlülükleri gerek Anayasa'da gerekse 657 sayılı Kanun'da genel olarak düzenlendiğinden kuralda ayrıntılı biçimde sayılmasına gerek bulunmamaktadır. Ayrıca, Anayasa'nın 128. Maddesinin ikinci fıkrasında kanunla düzenleme zorunluluğu getirilen hususlar arasında kamu görevlilerinin çalışma usul ve esasları bulunmamaktadır. Anayasa'nın açıkça kanunla düzenlenmesini öngörmediği konularda ise kanunun çok genel ifadelerle düzenleme yaparak, ayrıntıyı yürütmeye bırakması mümkündür.

³² Anayasa Mahkemesi, E.2011/142, K.2013/52, K.t. 3.4.2013.

³³ Dipnot 32'de anılan Anayasa Mahkemesi kararı.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı bünyesinde görev yapacak olan müfettiş yardımcılarının işe giriş ve yeterlilik sınavlarının usul ve esasları ile müfettişliğe yükselmeleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile Başkanlığın çalışma usul ve esaslarıyla ilgili idari ve teknik ayrıntıların düzenlenmesi hususunda yürütmenin yetkisini yönetmelik düzenleyerek kullanması, idari ve teknik bir mesele olup gelişen koşul ve durumlar dikkate alınarak süratli bir şekilde karar alınabilmesini sağlamak amacıyla bu konudaki yetkinin yürütmeye bırakılması yasama yetkisinin devri anlamına gelmez.

Bu karar ışığında, kamu kurum ve kuruluşlarına personel alımında gerçekleştirdikleri sınavlara dair, yetkili idareye kanunla bir genel yetki verilmesi ve sınava dair esas ve usule ilişkin ayrıntıların da yönetmelikle düzenlenmesi mümkün görünmektedir. Kanaatimizce Anayasa Mahkemesinin bu kararı, kamu görevlilerinin nitelik, atanma, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işlerinin kanunla düzenlenmesini düzenleyen Anayasanın 128. Maddesinin anlam ve içeriğini boşaltır niteliktedir. Gerçekten de 128. Madde, kamu görevlilerine ilişkin hususlarda yürütme organına verilecek genel bir yetkiyle tüm hususların düzenleyici işleme gerçekleştirilmesine cevaz verir nitelikte değildir. Bundan başka, kanunla düzenlenmesi gereken hususlarda, yürütme organına sınırları belli olmayan, genel nitelikli ve temel esasların belirtilmediği bir düzenleme yetkisinin verilmesi, yasama yetkisinin devredilmesini yasaklayan Anayasanın 7. Maddesiyle de uyumsuzluk halindedir.³⁴

3. YARGISAL DENETİM

Buraya kadar anlatılan kurumsal yapı bünyesinde gerçekleştirilen sınavların yargısal denetimi konusu gerek yargı kararları gerekse doktrinde tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalar, sınav sonuçlarının tespitinde idarenin takdir yetkisinin olup olmadığı sorunu etrafında gelişmektedir.³⁵ Belirtmek gerekir ki gerek yargı kararlarına, gerekse öğretiyeye hakim baskın görüş, not verme işleminde idarenin takdir yetkisinin kabul edilmesi ancak bunun eşitlik ilkesine aykırı bir şekilde gerçekleşmemesi şeklindedir.³⁶ Gerçi eşitlik ilkesi, genel bir kural olarak, idarenin takdir yetkisinin yargı organı tarafından hukuka uygunluğunun denetlenmesinde en sık başvurulan kriterlerden bir tanesidir.³⁷ Bu tür bir yaklaşım, hukuka bağlı idare ilkesinin doğal bir sonucudur. İdarenin takdir yetkisi, hukuka bağlı idare ilkesinin bir

³⁴ Benzer eleştirileri 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 50. Maddesinin kamu görevine atama esas ve usullerini yönetmeliğe bırakması için de yapabiliriz.

³⁵ Bilge Bingöl, "Türkiye İçin Bir Eğitim Hukuku Teorisinin Gerekliliği," 2. no.2 *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* (2012): 30.

³⁶ Şeref A. Gözübüyük, *Yönetim Hukuku*. (Ankara: Turhan, 2009): 333; Turgut Tan, "Sınav ve Jüri Değerlendirmelerinin Yargısal Denetimi," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 51. 1-4 (1994): 422.

³⁷ Cemil Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*. (İstanbul: On iki levha, 2014): 136.; Emre Akbulut, *Türk İdare Hukukunda Kanuni İdare İlkesi*. (İstanbul: Beta, 2013): 345.

istisnalarından değildir.³⁸ Nitekim, yargı organı, idare tarafından hakkında işlem yapılan bireylerin hak veya özgürlüklerinin ihlal edilmesi halinde araya girmekte ve bu şekilde takdir yetkisi alanının sınırlarını belirlemektedir.³⁹

Bu nedenle aşağıda da ayrıntılı olarak anlatılacağı gibi yargı kararlarından gözlenebileceği üzere, özellikle ölçme ve değerlendirme sınavları söz konusu olduğunda sınavı gerçekleştiren eğitimcilerin not takdirindeki maddi içeriğin denetlenmesinden ziyade aynı sınavda başarılı sayılan kağıtların referans alınmak suretiyle, uyuşmazlıkların çözüldüğü gözlenmektedir. Sözlü sınavlar açısından ise, özellikle kamu görevine atanma sınavları açısından, “*sınavların açılışı yürütülüşü ve başarı sıralamasına göre atamanın yapılmasının tamamen nesnel olması*” gerektiğinin altı çizilmektedir.⁴⁰

Buradan devamla, sınavların yargısal denetimini not tespit davaları ile sözlü jüri sınavları olmak üzere iki alt başlık altında incelemek mümkündür. Bunlardan ilki, eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme sınavlarını kapsamaktadır. İkinci tür uyuşmazlıklar ise sözlü olarak gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme sınavları yanında, doçentlik ve kamu kurumlarına personel alımı amacıyla gerçekleştirilen seçme sınavlarını da kapsayan daha geniş bir uygulama alanını içermektedir.

3.1. Not Tespit Davaları

Not tespit davaları, öğrencilerin ilköğretimden lisansüstü eğitime kadar çeşitli seviyedeki eğitim kurumlarında aldıkları notlara karşı açtıkları davalardır. Bu tür davalarda idarenin (öğretmen veya öğretim üyesi) öğrenci için takdir etmiş olduğu notun idari yargılama hukuku çerçevesinde yargısal denetimi söz konusudur.

Verilen notun idari işlem⁴¹ olarak kabul edildiği bu tür davalarda davalı hasım, ilköğretim, ortaokul lise sınavları için, uyuşmazlık konusu notu veren okulun bağlı olduğu yere göre; ilçe kaymakamlıkları veya illerde valiliklerdir. Üniversitelerde ise hasım olarak üniversite rektörlükleri gösterilmelidir.⁴² Bilindiği gibi idari yargıda hasımın doğru olarak gösterilmesi hususu, bir kamu düzeni sorunu olarak ele alınmakta ve idari yargı yerleri tarafından kendiliğinden ve ilk inceleme başta olmak üzere davanın her aşamasında incelenebilmektedir.⁴³

³⁸ Ramazan Çağlayan, “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi,” *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7. no. 3-4 (2003): 207.

³⁹ Yıldızhan Yayla, “İdarenin Takdir Yetkisi,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 30. no.1-2 (1964): 206.

⁴⁰ Yayla, *İdare Hukuku* 280.

⁴¹ “İdarenin tek yanlı olarak kişiler hakkında hukuki sonuçlar doğuran işlemleri idari işlemlerdir” (Yayla, *İdare Hukuku*, 108)

⁴² Hüseyin Bilgin ve Yasin Sezer, “Not Tespit Davaları,” *TBB Dergisi* no.81 (2009): 7.

⁴³ A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdari Yargılama Hukuku Cilt 2*. (Ankara: Turhan Kitabevi, 2006): 904.; Celâl Işıklar, “659 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname Sonrası İdari Yargıda Husumete İlişkin Esâslar,” *TAAD*, no.10 (2012): 384.; İbrahim Çınar “Mahkemeye Erişim Hakkı Kapsa-

Davacılar, uygulamada çoğunlukla davalı hasım olarak ilgili okulu veya il/ilçe milli eğitim müdürlüklerini veya üniversitelerde dekanlıkları göstermektedir. Öte yandan, bilindiği gibi idari yargılama usulünde, davalı idarenin yanlış gösterilmesinin bir önemi bulunmamaktadır. Uygulamada şayet davacı, hasmı yanlış göstermiş ise İYUK 15. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi hükmü uyarınca Mahkeme dava dilekçesini gerçek ve doğru hasma tebliğ etmektedir. Bununla birlikte mahkeme davacının gösterdiği hasımdan başka hasmı belirleyebilme yetkisine de haizdir.⁴⁴

Fakat belirtmek gerekir ki, notu veren öğretim üyesi veya öğretmenin davalı gösterilmesi durumunda yargı yerinin re'sen düzeltme yetkisini kullanabileceğini savunmak güçtür. Bu sonuca idari yargıya hâkim olan temel ilkelerden bireylere karşı açılan davalarda idari yargının yetkili olmadığı kuralına bağlı olarak varılabilir. “*Kamu görevlilerine karşı idari yargıda açılan davaları, İYUK 15. Maddesine dayanarak davalı durumunda olmayan idarenin husumet düzeltme yolu ile, davalı durumuna getirilmesi amacı aşan bir uygulama olacaktır.*”⁴⁵ Böyle bir durumda ilgili idare mahkemesinin davayı görev yönünden reddetmesi gerekmektedir.

Not verme işleminin bizzat gerçekleştirildiği okul/yüksekokul veya fakülte gibi birimlerin davalı sıfatıyla uyuşmazlığa dahil olan kaymakamlık, valilik veya rektörlük ile aralarındaki yazışma ve bilgi iletimi süreci vakit kaybı yaratabilir. Mahkemeler uygulamada, uyuşmazlık konusu sınav kağıtlarını kaymakamlık, valilik ya da rektörlükten değil bizzat öğrencinin okuduğu birimden istemektedir.⁴⁶

Not işlemlerine karşı İYUK’da öngörülen 60 günlük süre geçerlidir. Bu sürenin başlangıcı da notların şifahi olarak belirtildiği durumlarda sınavda notların okunduğu tarih, pano veya internette ilan edilmesi halinde ise bu ilan tarihleri olarak belirlenir. Öte yandan uygulamada, öğrenciler için yarıyıl veya yıl kaybı yaratabileceğinden, bu 60 günlük süre beklenmeden not tebliğ tarihinden hemen çok kısa bir süre sonra not tespit davaları açılmaktadır. Öğrenciler İYUK’da düzenlenen idari başvuru usulüne de başvurabilir. Bu başvuru yolu İYUK genel hükümleri uyarınca dava açmak için zorunlu değildir. İdarenin bu usul bağlamında kendisine gelen dilekçeleri 60 gün içinde yanıtlaması gerekir. Bu kural kötü niyetli yöneticilerin dilekçeyi 60 gün boyunca sürüncemede bırakmasına yol açabilir. Öğrenciler böyle bir durumla karşılaşırlarsa idarenin yanıtını beklemeden dava açabilirler. Ancak bu durumda idare not düzeltme talebini kabul

---

mında İdari Yargıda İslah” <http://dergi.uyusmazlik.gov.tr/umd/yedincisayi/16cinaribrahim.pdf> Erişim Tarihi 25.07.2017 Konuya ilişkin kapsamlı bir inceleme için bkz, Gürsel Kaplan, “İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet Sorunu Üzerine Düşünceler”. http://www.idare.gen.tr/kaplan-husumet.htm#_ftn4 Erişim Tarihi: 25.07.2017.

⁴⁴ Bilgin ve Sezer, Not Tespit Davaları 7.

⁴⁵ Gözübüyük ve Tan, *İdari Yargılama Hukuku Cilt 2* 905-906.

⁴⁶ Bilgin ve Sezer, Not Tespit Davaları 7.

ederek öğrencinin isteği doğrultuda düzeltirse öğrencinin açmış olduğu davadan feragat etmesi yerinde olacaktır.⁴⁷

Dava açılma usulü de İYUK genel hükümlerine göre gerçekleştirilir. Dava-ya konu olan sınava ilişkin dersin adı, yapıldığı ve sonucun açıklandığı tarih gibi bilgiler dilekçede yer almalıdır. Bundan başka sınav notuna itiraz edilip edilmediği, alınan not, notun iptal edilme talebinin gerekçesi ile sınav sonucuna ilişkin idareden alınmış olan belgeler ve idareye başvuru yapılmışsa başvuruya verilmiş olan yanıtların eklenmesi gerekir.⁴⁸

Not tespit davalarının, diğer dava tiplerinden farkı, dava dilekçesinin mahkemeye verilmesinden sonra davalı konumdaki idareden savunma talep edilmemesidir. Uyuşmazlık konusu işlemin öğrenciler açısından önemi dikkate alındığında öğrenciye zaman kaybettirerek yıl veya yarıyıl kaybetmesine yol açacak uygulamalardan kaçınılmaktadır. Bu nedenle özellikle delil tespiti ve yürütmenin durdurulması da bu tür davalarda genellikle talep edilir. Bu süreçte de mahkemeler, dava dosyası üzerinde ivedilikle bir bilirkişi incelemesi yapılması kararı almakta ve bir mahkeme üyesini de naip sıfatıyla atamaktadır. Bu naip üye dava açan öğrencinin eğitim görmekte olduğu okul müdürlüğü veya fakülte dekanlığından dava konusu sınav kâğıdı ile aynı sınavda başarılı olan birkaç öğrencinin kâğıdını istemektedir.⁴⁹

Davaya bakan mahkemenin yer aldığı il sınırlarında dava dilekçesiyle sınav kâğıtlarını inceleme konusunda yeterli bilgiye sahip bir bilirkişinin olmaması halinde mahkeme dava dosyasıyla sınav evraklarını incelemeyi yapabilecek yeterlilikte bilirkişinin bulunduğu bir ildeki idare mahkemesine gönderir ve bilirkişi incelemesi bu mahkeme eliyle gerçekleştirilir. Bu durum çoğunlukla üniversitedeki dersler açısından ortaya çıkmaktadır. Özellikle tek bir üniversitenin yer aldığı taşra şehirlerinde bir anabilim dalı veya ders konusunda yeterlilik sahibi birden fazla öğretim üyesi bulunmayabilmektedir.⁵⁰

Bilirkişi, gerekçeli olarak yazdığı raporunda davacı öğrencinin alması gereken notu belirler ve bu da mahkeme kararına esas teşkil ederek öğrencinin not tespitine ilişkin davası karara bağlanır. Ancak bilirkişinin öğrencinin aleyhine açtığı dava konusu nottan daha düşük not vermesi halinde, öğrencinin ilk aldığı notun kazanılmış hak olarak sayılması gerektiğinin kabulü gerekir.⁵¹

3.2. Sözlü Jüri Sınavlarının Yargısal Denetimi

Sözlü jüri sınavlarına ilişkin idari uyuşmazlıklar çoğunlukla kamu hizmetlerine personel alınması sürecinde gerçekleşen sınavlar bağlamında ortaya çık-

⁴⁷ Bilgin ve Sezer, Not Tespit Davaları 8.

⁴⁸ Bilgin ve Sezer, Not Tespit Davaları 9.

⁴⁹ Bilgin ve Sezer, Not Tespit Davaları 10.

⁵⁰ Bilgin ve Sezer, Not Tespit Davaları 11.

⁵¹ Bilgin ve Sezer, Not Tespit Davaları 12.

maktadır. Kamu hizmetlerinin ehil ve yetişmiş kamu görevlileri eliyle yürütülmesi için yapılan sözlü sınavların, kariyer ve liyakat ilkelerine uygun, objektif ve aynı zamanda yetki, şekil, sebep, konu ve maksat unsurları yönünden yargısal denetime imkân tanıyacak şekilde yapılması esas olmalıdır. Bundan başka lisansüstü eğitime alma ve tez savunmaları ile doçentlik sınavlarında gerçekleştirilen sözlü sınavlar da idari yargının önüne gelebilmektedir.

Kamu hizmetinde her türlü kadroya atanma ve yükselme ile doçentlik sınavlarında gerçekleşen sözlü sınavlara dair getirilen en yaygın eleştiri, bu tür sınavların objektif bir şekilde gerçekleşmediği ve eşitlik ve liyakat ilkelerine aykırı pratiklere neden olduğu inancıdır. Örneğin, Anayasa Mahkemesi, bu tür sözlü sınavları “*kuşku uyandırabilecek öğeler taşıyan ve her zaman öznel değerlendirilmeyi birliğinde getiren*” uygulamalar olarak görmektedir.⁵² Sözlü sınavlarda “*siyasi, mezhepsel, etnik, dinsel, bölgesel mensubiyetlerin, mesleki dayanışma, kişisel menfaatler veya düşmanlıkların*” belirleyici olduğu, “*liyakatli insanların seçiminden çok kayırmacılığın ön plana çıktığı bir aşama olarak uygulan(dığı)*” en yaygın eleştiriler arasındadır.⁵³

Sözlü sınavların “görevin gerektirdiği niteliklerin” saptanmasında etkin bir yöntem olabileceği kabul edilse de sınava giren adayların görevin gerektirdiği niteliklerin dışında özel yaşam, siyasi, dini kanaat gibi konularda değerlendirmeye maruz kalma risklerini bünyesinde taşımaktadır. Bu tür risklerin aşılmasının en temel yolu sözlü sınavların olabildiğince şeffaf ve tarafsız bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacak kriterleri ortaya koymak ve gerçekleştirmektir. Anayasa’nın 70. Maddesi bu açıdan devlete hem negatif hem de pozitif yükümlülükler yüklemektedir.⁵⁴

Sözlü sınavlara ilişkin önemli problemlerden bir tanesi, bu tür sınavların ne şekilde gerçekleştirileceği hususunda genel bir hukuki çerçevenin bulunmamasıdır. Kimi kuruluşlar kendi mevzuatlarında meseleye dair düzenlemelere yer vermekle beraber birçok kurum mevzuatı bu konuda ciddi eksiklikler içermektedir.⁵⁵

Geçmiş Danıştay kararlarına bakıldığında sözlü sınavların yargı tarafından çoğunlukla şekil unsuru yönünden incelendiği gözlenmektedir. Bu durumla bağlantılı olarak idari yargıda sözlü sınavların doğası gereği bilirkişi incelemesine konu olamayacağı ve bu nedenle idarenin takdir yetkisinin de ileri sürülmek suretiyle yargı organları tarafından denetlenemeyeceği düşüncesi hâkim olmuştur.⁵⁶

⁵² Anayasa Mahkemesi, E. 1990/13, K. 1990/30, K.t. 20/11/1990.

⁵³ M. Yaşar Demircioğlu, “Doçentlik Sınavında İdari Süreç,” *TBB Dergisi No. 109* (2013): 168.

⁵⁴ Halit Yılmaz, “Hâkim ve Savcı Adayı Alımında Mülâkat Sınavına İlişkin Hukuksal Sorunlar,” *TBB Dergisi, No. 93* (2011): 38.

⁵⁵ Yasin Sezer ve Hüseyin Bilgin, “Sözlü Sınavların Yargısal Denetimi,” *TBB Dergisi No. 86* (2009): 169.

⁵⁶ Bilgin ve Sezer, *Sözlü Sınavların Yargısal Denetimi* 169.

Danıştay kararları çerçevesinde sözlü sınavların yargısal denetimi birtakım hususları içermektedir. Öncelikle, Danıştay kararlarında sözlü sınavı gerçekleştirecek olan jürinin usulüne uygun bir şekilde oluşturulmaması, bu tür sınavların iptaline gösterilen gerekçelerden birisidir. Bu çerçevede ilk akla gelebilecek eksiklik, jüri üyelerinin mevzuatta öngörülen sayının altında teşkil etmesidir. Örneğin, Danıştay 8. Dairesi, yüksek lisans programına öğrenci seçimi için gerçekleştirilen mülakat sınavını gerçekleştirecek olan jürinin üye sayısının üç olması gerekirken, iki kişiyle gerçekleştirilen mülakat işleminin hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.⁵⁷ Aynı daire başka bir kararında ise, doçentlik sözlü sınavına, adayla kişisel husumeti olduğu tanıklar yoluyla ispatlanan kişinin jüri üyesi olmasını da hukuka aykırılık için yeterli saymıştır.⁵⁸

Sözlü sınavların usulen değerlendirilmesinde temel alınan bir diğer husus da, adaylara yanıt verme fırsatının tanınıp tanınmamış olmasıdır. Bu unsur da, kendi içinde; idarenin adayın yanıt vermesi önünde pratik engel oluşturmama yükümlülüğü ile adayın konsantrasyonunu bozacak dış etkenlere karşı önlem alma yükümlülüğünün bulunmasıdır. Bunlardan ilkinde örnek olarak, bir yüksek lisans öğrencisine tezini savunmasına fırsat verecek bir jüri oluşturulmaksızın anılan öğrencinin tezinin başarısız sayılmasının hukuka aykırılığı gösterilebilir.⁵⁹

Üçüncü olarak, sözlü sınavların ses ve görüntü kaydının alınmasına ilişkin bir hatırlatma yapmak gerekir. Bu bağlamda öncelikle belirtmek gerekir ki, sözlü sınavların doğası gereği gerçekleştirilmesinden sonra denetlenmesinin mümkün olmadığı iddiasına getirilebilecek karşı argüman, sınavların elektronik ortamda kaydedilmesi suretiyle hukuki değerlendirme sürecinde somut bir delilin elde edilebileceğidir. Bu görüşü destekleyen Danıştay 5. Dairesi, kararında “sözlü sınavda verilen yanıtların, teknolojik olanaklardan yararlanılarak kayıt altına alınması suretiyle, objektif nitelikte incelenip denetiminin yapılmasına olanak tanınmasının, hukuk devleti ilkesinin hayata geçirilmesi açısından önemli ve yerinde bir uygulama olacağı”nı savunmuştur.⁶⁰ Aynı doğrultuda Danıştay 12. Dairesi de şu saptamalarda bulunmaktadır: “Mülakatta başarısız sayılma işleminin, diğer tüm idari işlemlerin yargısal denetiminde olduğu gibi yargısal denetiminin yapılması esas olup, idari işlemin yetki, şekil gibi salt usule ilişkin unsurları ile sınırlı olmak üzere yapılan bir yargısal denetimin, hukuk devleti ilkesinin sağladığı güvenceyi temin etmeyeceği açıktır.”⁶¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, “davacının sözlü sınavda başarısız sayılmasına ilişkin işlem-

⁵⁷ “Danıştay 8. D., E.2005/3311, K.2006/4546, K.t. 22.11.2006 (yayımlanmamış karar)” Aktaran Bilgin ve Sezer, *Sözlü Sınavların Yargısal Denetimi* 169.

⁵⁸ Danıştay 8. D., E.1992/2742, K. 1993/2518, K.t.28.06.1993 (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/danistay/ld11.htm>) Erişim tarihi 25.07.2017.

⁵⁹ “Danıştay 8. D., E.1990/336, K.1990/580, K.t. 15.05.1990 (<http://legalbank.net/kavramara.aspx?s=1&a=DANI%C5%9ETAY%208.%20DA%C4%B0RE%20KARARI>) Erişim Tarihi: 25.07.2017.

⁶⁰ Danıştay 5.D., E.2007/1771, K.2008/3008, K.t.21.05.2008.

⁶¹ Danıştay 12. D., E. 2016/6858, 2016/4920 K. k.t. 08.11.2016.

de, sınav öncesinde soruların ve yanıtlarının hazırlanmamış olması, sözlü sınavın sesli ve görüntülü kayıt yapılmak suretiyle gerçekleştirilmemesi, ayrıca komisyon üyelerince takdir edilen notun gerekçeleriyle ortaya konulmaması nedenleriyle hukuka uyarlık bulunmamaktadır.” saptamasını yapmaktadır.⁶² Her açıdan katıldığımız Danıştay’ın bu kararları, sözlü sınavların hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi noktasında yargı organına hakim olan kaygıyı yansıtmaktadır. Gerçekten de Türkiye’de sözlü sınav uygulamalarına getirilen en büyük eleştirinin, sınavların kayırmacı bir anlayışla uygulanması olduğu hatırlandığında, sözlü sınavların şekli ve yüzeysel denetiminin ötesinde, içerik ve somut uygulama açısından ayrıntılı bir denetime tabi olması hukuk devleti ve eşitlik ilkeleri açısından hayati önemdedir.

Aynı doğrultuda Danıştay 2. Dairesi, yakın tarihli bir kararında da sözlü sınavların hukuka uygunluğunu “*adayların katıldığı sözlü sınav öncesinde, sınavda sorulacak soruların hazırlanması, her adaya sorulan soruların ve verilen cevapların kayda geçirilmesi ve adayların verdiği yanıtlara hangi komisyon üyesince, hangi notun takdir edildiğinin tutanakta ayrı ayrı gösterilmesi*” şartlarına bağlı tutmuştur.⁶³

Sözlü sınavların yaratabileceği bir diğer sorunlu durum, farklı adaylara içerik ve zorluk dereceleri farklı olan sorular sorulmak suretiyle, eşitlik ilkesine aykırı idari işlemlerin yapılması riskidir. Bu duruma karşı soruların önceden hazırlanarak verilecek yanıtlarla birlikte sınav sonrasında tutanak tutulması yöntemi bir çözüm olarak düşünülebilir. Ancak bu tür bir uygulamanın katı bir şekilde uygulanması da sözlü sınavları yazılı sınavlara yaklaştıran bir hale dönüştürebilir. Gerçekten de özellikle kamuya yapılan personel alımlarında ve sözlü sınavların amacı; adayın bilgisini ölçmek yanında, adayın hal ve hareketleri, soruya yanıt veriş usulü, ses tonu ve vücut dili gibi hususlarda adayın ilgili göreve uygun olup olmadığının tespitini de içermektedir. Bu durum dikkate alındığında soruların önceden belirlenerek yanıtlarla birlikte tutanağa bağlanma önerisi pek de ilgi çekici gelmemektedir.⁶⁴

Danıştay sözlü sınavların teknik altyapı ile kayıt altına alınması yanında, ilgili sınavların bilirkişi incelemesine de tabi tutulması kanısındadır: “*Sözlü sınavla ilgili olarak açılan bir çok davada bilirkişi incelemesi yaptırıldığı hususları dikkate alındığında; davacıya ait soru cevap anahtarı ve sözlü sınavla ilişkin yapılan görüntülü sesli kayıt üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılarak uyumsuzluk hakkında bir karar verilmesi gerekirken, bu yönde bir inceleme yapılmaması*” hukuka aykırıdır.⁶⁵

⁶² Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 13.11.2008 tarihli ve E.2008/774 sayılı yürütmeyi durdurma kararı, (www.danistay.gov.tr: 20.08.2009). Aktaran Bilgin ve Sezer, *Sözlü Sınavların Yargısal Denetimi* 179.

⁶³ Danıştay 2.D., E. 2016/7249, K. 2016/7249, K.t. 27.03.2017.

⁶⁴ Bilgin ve Sezer, *Sözlü Sınavların Yargısal Denetimi* 175. Fakat karşılaştırınız dipnot 60’da anılan karar.

⁶⁵ Danıştay 2. D., E. 2016/781, K. 2016/810 K.t. 18.02.2016

Son olarak sözlü sınavlara karşı açılacak davalarda yetkili mahkemenin ne olacağı sorunu da İYUK “İdari Davalarda Genel Yetki” başlıklı 32. Maddesine göre ele almak gerekir. Bu madde uyarınca, göreve ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla İYUK veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde, yetkili idare mahkemesi, dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir. Buradan anlaşılacağı üzere, aksine bir hüküm olmadıkça, sözlü sınavlara karşı açılacak olan davalarda, yetkili mahkemenin-sınavın nerede gerçekleştirildiğine bakılmaksızın-sınavı hazırlama ve yürütmeye yetkili olan idari merciin bulunduğu yer mahkemesi olarak tespit edilmesi gerekir.⁶⁶

3.3. Merkezi ve Ortak Sınavlar

10.9.2014 tarih ve 6552 sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanunun 96. Maddesi, İYUK Madde 20/B’yi eklemiştir. Bu değişikliğe göre, Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar için farklı bir usul öngörülmüştür. Bu usule göre dava açma süresi 10 gün olarak belirlenmiş ve savunma için de 3 gün verilmiştir. Bu süreye ek olarak en fazla 3 günlük bir ek süre verilebilir. Ayrıca dosyanın tekemmülünden itibaren en geç on beş gün içinde karara bağlanacağı da hüküm altına alınmıştır.

Yine anılan maddeye göre, verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir. (f bendi) Kararların temyizi söz konusu olduğunda; Danıştay evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakalar hakkında edinilen bilgiyi yeterli görürse veya temyiz sadece hukuki noktalara ilişkin ise yahut temyiz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar verir. Aksi hâlde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar verir. Ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan temyizi haklı bulunduğu hâllerde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri gönderir. Temyiz üzerine verilen kararlar kesindir. (h bendi)

Anılan usul çerçevesinde, Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması ve iptal kararları, söz konusu sınava katılan kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanır (İYUK ek madde 20/B, 2. fıkra).

Bu başlık altında akla gelebilecek bir soru, hangi sınavların “merkezî ve ortak sınav” olarak nitelendirileceği sorunudur. İlk bakışta ÖSYM tarafından gerçekleştirilen YLS, YGS, ALES, KPSS⁶⁷ ve TUS⁶⁸ gibi sınavların İYUK madde

⁶⁶ Danıştay 12. D., E. 2016/9953, K. 2016/6670 K.t. 21.12.2016.

⁶⁷ Danıştay 12. D. E., 2016/3039 K. 2016/2064 K.t 12.04.2016.

⁶⁸ Danıştay 8. D. E., 2017/759 K. 2017/3169 K.t.20.04.2017.

20/B kapsamında değerlendirileceğine kuşku yoktur. Fakat uygulama kapsamı daha dar olan sınavlar açısından bu mesele belirsizlikler yaratabilir. Örneğin Danıştay, ilkokul öğretmeni olan davacının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen “Taşra Teşkilatı Şube Müdürlüğü Görevde Yükselme Sözlü Sınavı”na karşı dava açma süresinin Madde 20/B kapsamında olup olmaması “*hususunun yorumu muhtaç olduğu(nu)*” belirtmiş ve “*bu yorumun davacı tarafından yapılmasının beklenemeyeceği gerçeği karşısında, olayda, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. maddesinde idari yargıda dava açmak için öngörülen genel süre koşulunun uygulanması bir zorunluluk arz etmektedir*” demiştir.⁶⁹ Bu noktada şunu da belirtelim ki; Danıştay daha ileri tarihli bir kararında da belirttiği üzere, anılan görevde yükseltme sınavının İYUK ek 20/B maddesi kapsamına girdiğini düşünmektedir.⁷⁰ Danıştay’ın bu yaklaşımı bize göre yerindedir. Anayasanın 36. Maddesiyle ifadesini bulan hak arama özgürlüğü düşünüldüğünde, süre koşulu gibi bu özgürlüğün özüne dokunabilecek konularda belirsizlik olması durumunda bireyler lehine yorum yapmak gerekmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda ulaşabileceğimiz ilk sonuç, sınav olgusunun vatandaşların idare ile karşı karşıya geldiği ve insan hayatının hemen hemen tüm aşamalarına hâkim olduğu gerçeğidir. Buna rağmen sözlü jüri sınavları başta olmak üzere, hukuka uygun bir sınavın ne şekilde gerçekleştirileceğine dair ne yargı kararlarında ne de doktrinde bütünlükçü ve kapsayıcı bilgi bulmak mümkündür. Kuşkusuz, bunun temelinde anayasa ve idare hukukunu çeşitli boyutlarıyla ilgilendiren sınav konusuna dair özgün çalışmaların bulunmamasıdır. Bu tür bir özgün teori kurmak bu çalışmanın sınırlarını aşsa da, öne sürdüğümüz kavramsallaştırma ve ayrımlar ile yargısal denetime dair yaptığımız açıklamalar daha derin ve ileri aşamayı hedefleyen çalışmalara kılavuz olabilir. Türkiye siyasi ve sosyolojik gerçeklikleri dikkate alındığında gerek eğitim gerekse işe alımlarda sınavların adil ve hukuka uygun bir şekilde gerçekleşmesi, bir taraftan başta eşitlik ilkesi olmak üzere temel anayasal ilkelerin hayata geçmesine yardımcı olacak, diğer yandan vatandaşların hukuka duydukları güvenin pekişmesini sağlayacaktır.

⁶⁹ Danıştay 2. D. 2015/5675 E., 2015/7564 K. K.t.30.09.2015.

⁷⁰ Danıştay 2. D. 2016/1365 E., 2016/2720 K. K.t. 31.05.2016.

KAYNAKÇA

- . *İdare Hukuku Cilt II*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2003.
- . *İdari Yargılama Hukuku Cilt 2*. 2. Ankara: Turhan Kitabevi, 2006.
- Akbulut, Emre. *Türk İdare Hukukunda Kanuni İdare İlkesi*. İstanbul: Beta, 2013.
- Başol, Gülşah. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem, 2015.
- Bilgin, Hüseyin ve Yasin Sezer. “Not Tespit Davaları.” *TBB Dergisi*, no. 81 (2009): 1-36.
- Bingöl, Bilge. “Türkiye İçin Bir Eğitim Hukuku Teorisinin Gerekliliği.” *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 2 (2012): 25-38.
- Bucaktepe, Adil. “Devlet Memurluğu ve Memurların Değerlendirilmesi Üzerine Düşünceler.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, no. 3-4 (2014): 459-489.
- Buyruk, Halil. “Öğretmen Performansının Göstergesi Olarak Merkezi Sınavlar ve Eğitimde Performans Değerlendirme.” *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2014): 28-42.
- Çağlayan, Ramazan. “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi.” *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 3-4 (2003): 171-208.
- Çınar, İbrahim. “Mahkemeye Erişim Hakkı Kapsamında İdari Yargıda İslah” <http://dergi.uyusmazlik.gov.tr/umd/yedincisayi/16cinaribrahim.pdf> Erişim Tarihi 25.07.2017
- Demircioğlu, M. Yaşar. “Doçentlik Sınavında İdari Süreç.” *TBB Dergisi*, no. 109 (2013): 141-176.
- Demircioğlu, Yaşar ve Abdullah Uz. “Üniversitelerarası Kurul Üzerine Anayasa ve İdare Hukuku Perspektifinden Bazı Hukuki Değerlendirmeler.” *AÜHFD* 62, no. 1 (2013): 41-72.
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan. *İdare Hukuku Cilt I*. 11. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016.
- Gözübüyük, A. Şeref *Yönetim Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2009.
- Işıklar Celâl, “659 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname Sonrası İdari Yargıda Husumete İlişkin Esâslar,” *TAAD*, Yıl: 3, no.10 (2012): 381-420
- Kaplan, Gürsel. “İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet Sorunu Üzerine Düşünceler”. http://www.idare.gen.tr/kaplan-husumet.htm#_ftn4 Erişim Tarihi: 25.07.2017.
- Karan, Ulaş. “Bireysel Başvuru Kararlarında Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi.” *Anayasa Yargısı*, 32 no. (2015): 235-306
- Kaya, Cemil. *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*. İstanbul: On iki levha, 2014.
- Köse, Dursun. “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Sınavların Hazırlanması ve Uygulanması.” <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/766/9698.pdf> Erişim tarihi 25.07.2017

- Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku* Ankara: Yetkin Yayınevi, 2011.
- Serim, Bülent. “Yasa Önünde Eşitlik İlkesi.” *Amme İdaresi Dergisi* 27, no.3 (1994): 13-25
- Sezer, Yasin ve Hüseyin Bilgin. “Sözlü Sınavların Yargısal Denetimi.” *TBB Dergisi*, no. 86 (2009): 168-187.
- Şen, Mustafa Lütfi. “Liyakat İlkesi ve Türk Personel Sistemindeki Uygulaması.” *Amme İdaresi Dergisi*, 28, no.1, (1995): 77- 92.
- Tan, Turgut. “Sınav ve Jüri Değerlendirmelerinin Yargısal Denetimi.” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 51, no. 1-4 (1994,): 409-423.
- Tekinsoy, Ayhan ve Mustafa Bayram Mısır. “Öğretim Üyeliğine Atanmanın Başlangıcı, Ek Koşullar ve Jüri Raporları.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 61, no. 1 (2012): 351-382.
- Ulutaş, Seher ve Mehtap Erman. “Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Uygulanmış Olan Ortaöğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme.” *Turkish Journal of Education* 1, no. 1 (2012): 52-60.
- Yayla, Yıldızhan. “İdarenin Takdir Yetkisi.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 30, no. 1-2 (1964): 201-211.
- Yayla, Yıldızhan. *İdare Hukuku*. İstanbul: Beta, 2009.
- Yıldız, Günay. “Türk Kamu Yönetiminde Liyakat İlkesi.” *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı (2016): 140-180
- Yılmaz, Halit. “Hâkim ve Savcı Adayı Alımında Mülakat Sınavına İlişkin Hukuksal Sorunlar.” *TBB Dergisi*, no. 93 (2011): 35-52.